

Azoknak a srácoknak, akik ezekben a napokban fegyvert fogtak, a hazaszeretetet nem csak üres szólam volt, hanem azt szívük mélyén érezték. A hazáért és a szabadságért készek voltak életüket is feláldozni. Sokan meg is tették, áldott legyen emléküik." ¹⁰

Jegyzetek: 6. Pongrátz Gergely: Corvin köz - 1956,45-48 p. A szerző kiadása 1982-2004.,
7. Ua. 53-56 p.,
8. Ua. 61. p.,
9.Ua.65.p.,
10.Ua.69.p.

Szerkesztette és összeállította: Frigyesy Ágnes

* * *

Bálintné Kovács Júlia

Adatok a magyarláposi örménymagyarokról

5. rész

Segíts magadon, az Isten is megsegít! Bizony ez így van. Eszembe jutott, hogy 2000-ben a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar Történettudományi Tanszéke pályázati felhívására *Kerekesek, Kovácsok és sokan mások* címmel család- és helytörténeti dolgozatot állítottam össze, s akkor nagy segítségemre volt az akkor 73 éves nyugalmazott tanítónő *Csornai Erzsébet - Breuer Böske*. Nagy öröömre szolgál, hogy most is jelentkezett, s ezúttal új adatokkal is szolgált.

„Kellemes meglepetést okozott a Füzetek szeptemberi száma. Örömmel olvastam, és felolvastam barátnőimnek templomunk történetét. Türelmetlenül várjuk a folytatást! A családkról szóló beszámoló abc-s sorrendben fog történni? Ha igen, úgy egy kevés tájékoztatással én is szolgálhatok. (...)A forrás az 1941-es kiadású Magyar Városok című könyv, VI. részében olvasható. Személyi adattár.

Édesapámról a következőket írja a könyv: *Breuer Gyula* nemes, sóelosztó, Magyarlápos. Született Hadadon, 1897-ben Gölnicbányai eredetű családból. Édesapja József, kereskedő, nagyapja Pál (akit a mongráfia tévesen Zsigmondnak ír) gyógyszerész volt Magyarláposon, hitvese *Voith Mária*, akivel hét gyermeküket példásan nevelték. Breuer Gyula középiskoláját Zilahon végezte, azután kereskedelmi pályára lépett. 1940 óta mint sóelosztó működik. A róm. kat. Egyházközség képv. Test. tagja. 1915-ben hadba vult a 23. vadász-zászlóaljhoz, az orosz és olasz frontokon harcolt, ahol megsebesült és mint 33%-os hadirokkant szerelt le. Tizedes volt. Neje Duna Erzsébet. Gyermekei: Sándor és Erzsébet (vagyis én). (...)Megtiszteltetés, hogy a mi kis városunkról, s azok örmény gyökerű családjairól a Füzetekben is szó esett. Pécssett letelepedett unokabátyámnak *Dr. Breuer Pálnak* is írtam ezzel kapcsolatban.

Szerény szolgálataimat felajánlva maradok kívánva jó erőt, egészséget úgy Julikának, mint a szerkesztőség minden tagjának, hogy még sokáig olvashassuk az E.Ö.Gy. havi Füzetét. Sok szeretettel öleli Erzsébet."

A Breuer, illetve a Voith családra még többször visszatérünk, most azonban két képet közlünk. Voith Mária gyászjelentését, aki az utolsó terhességét meg akarta szüntetni, és belehalt.

Az alábbi kép az Alsókosályi (Szolnok-Doboka megye) hídórség öregbakáinak csoportképe, ahol Breuer Gyula a parancsnok látható négy bajtársával. A kép 1944-ben készült.

Magyarláposon vagyunk 1940-ben

Ezt a lapot édesanyám, *Kovács Mártonné*, szül. *Kerekes Julianna* 1940 augusztus 10-én írta. A címzett anyai barátnője, a gyermektelen özvegy, Mamus, aki bennünket 1945-ben, mikor a kommunisták orosz segédlettel édesapámat elhurcolták, a „dolgozóházba” zárták, és minket kilakoltattak a Dermata telepi szolgálati lakásból (Kolozsvár) - magához vett, saját otthonába. Valószínű, hogy míg nála laktunk, édesanyám visszavette a veszélyes szövegűnek tartott üdvözlőlapot, kicsit változtatott, törölt, kaparászott rajta, hogy egy esetleges ismétlődő házkutatás alkalmával ne hogy bajt hozzon reánk. Megsemmisíteni nem volt lelke, legalább e képen akarta, továbbra is szeretett temploma mellett látni az Országzászlót. Álljon itt a kiegészített szöveg: „*A jó Isten kegyelméből az ismét magyarrá lett szülőfalucskámból boldogan köszöntöm a mindig anyai (?) jó Kálvinista Zugh nénit. Kézcsók és csók Julika és Árpád. Sok szívélyes (?) szeretettel Etus és Juliska.*” A vidám hangulatú üdvözlés nem is sejteti, hogy négy hónappal előbb temették el nagymamámat. A nyugalmazott tanító néni segítségével idézzük meg a közelmúltat.

Ezt a képet a római katolikus templom uralja. Az örmény magyarok, *Novákok, Gajzágók, Voithok, Patrúbánok* és mások hathatós anyagi és erkölcsi támogatásával, közreműködésével épült. Mögötte volt az 1868-ban felállított járásbíróház, melyet 1885-ben telekkönyvi osztállyal bővítettek ki. Majd a levéltár is ott kapott helyet, és néhány szolgálati lakás a befelé elnyúló telken. Ma kisegítő iskola működik benne.

A sarkon van a Tulics-ház (örménymagyarok). *Tulics György* kereskedő hat gyermekkel hagyta özvegyen feleségét, Irma nénit, aki a legkisebbet, Nusikát még szoptatta, mikor a férjét eltemette. Irma néni vezette aztán az üzletet, és szépen felnevelte a gyermekeket. Jóska gyógyszerész lett, Laci asztalos, Irénkével nem tudom, mi lett, Feri kereskedő maradt, az ő leszármazottja, Ferike, itt él Láposon, autószerelő, de román felesége van - Gyurka taxator volt Fülöp Dani mellett a buszon, Nusika pedig ifj. *Dragomán Gusztikához* ment feleségül. Id. *Dragomán* közjegyző volt, telekkönyvvezető. A Borkúti út másik sarkán a *Tulics Pista* bácsi péksége volt, azelőtt sörgyár és nagykereskedés. Felesége *Uray Ilonka* is örmény asszony volt. Ott is hat gyermek született. Mellette ifj. *Dragomán Gusztikának* volt a vendéglője, szép bálteremmel, moziteremmel. Az uradalmi intéző a Macskamezei utca elején lakott (a képtől balra nyíló utca) *Breuer Ödön*, valamikor sokat mulatott abban a házban, s nagy pocakját simogatva mondogatta: ez a csirke-temető! Meghagyta, hogy halála után barátja, *Farkas Jóska*, Ödön napkor locsoljon a sírjára egy-egy liter bort. A templom mögötti házsor egy része, és a saroképület is áll még. A többiből már semmi sincs így.

A kép bal sarkában a római katolikus templom, kerítése, majd mögötte a görög katolikus templom látható, amelyet az ortodoxok elvettek, és nem is adják vissza. Annak idején ortodox istentiszteletet az iskola legkisebb termében, a földszinten tartottak. Kis harangláb állt mellette.

Látható még a *Voith*-féle kúria és gyógyszerész, *Rosenfeld Ármin* vegyeskereskedő nagykereskedése, az emeleten pedig zsidó szabóság volt. Utána a református parókia, majd a kántortanítói lakás következik. (Egyik sem áll már.) A református templomtól jobbra lévő kissé kiugró épületben volt a *Bozga*-féle italkimérés, majd a sort *Breuer Gyula* vegyeskereskedése zárja.

(Adatközlő: *Csornai Erzsébet, Breuer Böske;*
73 éves nyugdíjazott tanítónő)
Folytatjuk

* * *

Molnár József

Misztótfalusi Kis Miklós örményeknek tett szolgálatai

„Hol vagyon Amsterdamhoz képest Arménia? - tette föl a kérdést Misztótfalusi a Mentségében. Az Ararát körül elterülő ezer méter magas fennsík, a legenda szerinti Paradicsomkertben. Maga az örmény nép eddigi tudomásunk szerint 1200 táján Kr. e. vándorolt be Délkelet-Európából mai lakóterületére. A mindmáig részekre szakított Örményország több mint 3000 éves történelme során a kelet-nyugat irányában vezető fontos karavánutak mentén, kedvező fekvése és szépsége miatt az egymást felváltó és állandóan terjeszkedő nagyhatalmak útjába került.

Az egymást váltó perzsa, macedóniai-görög, szíriai, római, kelet-római, mongol, török és orosz uralom alá került, de soha nem adta fel kultúráját. Nyelvük az indogermán nyelvcsalád tagja, melytől azonban hangeltolódások miatt nagyon eltávolodott. Történelmük során mindig csak rövidebb időre tudták kivívni függetlenségüket, kettészakítva hol a keleti rész, hol a nyugati volt szabad, de a kettő együtt alig. A kereszténység már a negyedik század elején *Szent Grigor* térítő munkássága következtében gyorsan terjedt közöttük. A legenda szerint már *Taddeusz* apostol is eljutott hozzájuk. Tény, hogy a kereszténység, a kaukázusi népek között elsőnek, már a negyedik században államvallás lett, mely a 451-es kalcedóniai zsinat után az eretneknek tekintett monofizita irányzathoz tartozott, mint a kopt, a szíriai és etiópiai egyház. A kereszténység megszilárdulásával egyidőben *Meszrop* püspök megalkotta az önálló örmény írás ábécéjét, alapul véve a görög írást, kiegészítve szíriai és iráni elemekkel. A korábbi részfordítások felhasználásával, a görög septuaginta alapján 436-ban lefordította a Bibliát örmény nyelvre, mellyel megteremtette a modern örmény irodalmi nyelv alapjait. Ugyanakkor e században megindult az őskeresztény irodalom lefordítása is, melyek közül sok eredeti elveszett és csak örmény fordításban maradt ránk. Az örmény írásnak és a Bibliának köszönhető, hogy a következő nehéz másfélezer év alatt a váltakozó elnyomatások ellenére sikerült az örményeknek megtartaniuk anyanyelvüket, sajátos írásukat és nemzeti jellegüket, míg a koptok és szírek a perzsa uralom alatt nyelvüket is elvesztették. Bizánc és Róma ellenére az örmény egyház megtartotta önállóságát.